

Warszawa, dnia 31 maja 2011 r.

PIU -1038/2011

**Szanowny Pan
Piotr Zientarski
Przewodniczący Komisji Ustawodawczej
Senat Rzeczypospolitej Polskiej**

Szanowny Panie Przewodniczący,

W odpowiedzi na pismo z dnia 10 maja 2011 r. (sygn. BPS/KU-034/1182/13/11), które wpłynęło do Polskiej Izby Ubezpieczeń (PIU) w dniu 11 maja 2011 r., w sprawie inicjatywy ustawodawczej Komisji Ustawodawczej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (druk senacki nr 1182) - zabezpieczenie roszczeń z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, Izba pragnie podziękować za możliwość przedstawienia stanowiska w tej niezwykle ważnej dla ubezpieczycieli sprawie.

Na wstępie Izba pragnie zaznaczyć, iż konstrukcja, jaka miałaby zostać wprowadzona przedmiotową ustawą jest już znana i uregulowana przepisami Kodeksu postępowania cywilnego - vide: art. 753¹ Kpc przewidujący możliwość „zabezpieczenia roszczeń o: rentę, sumę potrzebną na koszty leczenia, z tytułu odpowiedzialności za uszkodzenie ciała lub utratę życia żywiciela albo rozstrój zdrowia oraz o zmianę uprawnień objętych treścią dożywocia na dożywotnią rentę”.

W tej sytuacji przedmiotowa nowelizacja zmierzająca do wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego zabezpieczenia roszczeń z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych jest niecelowa. Proces karny służy bowiem realizacji innych celów niż te, dla których jest udzielana ochrona na podstawie umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych. Ponadto, przedłożony projekt ustawy nie wskazuje, w jaki sposób zawarte w nim uregulowania odnosić się będą do powództwa adhezyjnego, które pokrzywdzony ma możliwość wytoczyć przeciw oskarżonemu zgodnie z art. 62 Kpk. Należy przy tym zauważyć, iż sąd ma możliwość pozostawienia powództwa adhezyjnego bez rozpoznania, jednakże w projekcie ustawy brak jest stosownej regulacji w odniesieniu do zabezpieczenia.

Niezwykle istotne jest także, czy i w jakim trybie możliwe będzie ubieganie się o uchylenie lub zmianę zabezpieczenia na wzór art. 742 Kpc. Należy zaznaczyć, że w postępowaniu cywilnym istnieją przypadki upadku zabezpieczenia, a w ramach procesu karnego możliwość umorzenia postępowania (np. śmierć oskarżonego) lub uniewinnienie. Projektowana zmiana

nie wskazuje, co w takich przypadkach będzie się działo z zabezpieczeniem przyznanym na mocy art. 296a i nast. Kpk.

Następnie, w art. 296e Kpk „Podmiotowi zobowiązanemu do wypłaty odszkodowania przysługuje roszczenie o zwrot wypłaconych świadczeń w wypadku braku podstaw do ich wypłaty w całości lub w części.” W ocenie Izby zapis ten wymaga doprecyzowania poprzez wskazanie, w stosunku do kogo ubezpieczycielowi przysługuje roszczenie o zwrot: w stosunku do Skarbu Państwa (co może być uzasadnione, gdyż świadczenie zostało spełnione w związku z wydaniem orzeczenia przez prokuratora lub sąd, które mogło być np. błędne), czy pokrzywdzonego. Istnieje ryzyko, że brak doprecyzowania tego przepisu będzie rodził wątpliwości interpretacyjne, a przez to trudności w dochodzeniu roszczeń o zwrot nienależnie wypłaconego odszkodowania. Można domniemywać, że roszczenie będzie przysługiwało przeciwko pokrzywdzonemu na co wskazywałaby dalsza część tekstu, tj. §2 art. 296e „Roszczenie przeciwko podmiotowi zobowiązanemu do wypłaty odszkodowania o zapłatę kwot przenoszących wartość wypłaconych świadczeń oraz roszczenie tego podmiotu przeciwko pokrzywdzonemu (...)”. Jednakże taki zapis znajduje się dopiero w części, która mówi o trybie dochodzenia m.in. roszczenia o zwrot (tj. że odbywa się to w postępowaniu cywilnym - §2 art. 296e), a biorąc pod uwagę zasady legislacji powinien znaleźć się już w tej części, która przyznaje ubezpieczycielowi prawo do dochodzenia takiego roszczenia.

Z dalszej części projektu zmian wynika również, że roszczenia o zwrot ubezpieczyciel może dochodzić w postępowaniu cywilnym. W tym kontekście pojawia się pytanie, jak powyższy zapis ma się do art. 410 i 411 Kc regulujących nienależne świadczenia (np. powołany art. 411 Kc stwierdza, że nie można żądać zwrotu świadczenia, jeżeli spełnienie świadczenia czyni zadość zasadom współżycia społecznego).

W naszej ocenie pozostawienie aktualnej treści §2 art. 296e Kpk stwarza tylko iluzoryczny mechanizm dochodzenia zwrotu wypłaconych zaliczek. Poszkodowany, na rzecz którego świadczenie zostało spełnione może uchylić się w postępowaniu cywilnym od zwrotu świadczenia powołując się na art. 411 pkt 2 stanowiącego, iż nie można żądać zwrotu świadczenia, jeżeli spełnienie świadczenia czyni zadość zasadom współżycia społecznego.

Należy także zauważyć, iż projektowane zmiany wprowadzą trudną do pogodzenia sprzeczność roli zakładu ubezpieczeń w postępowaniu karnym. Z jednej strony na podstawie art. 49 § 3 Kpk zakład ubezpieczeń uważa się za pokrzywdzonego w zakresie, w jakim pokrył szkodę wyrządzoną pokrzywdzonemu przez przestępstwo lub jest zobowiązany do jej pokrycia. Z drugiej zaś strony na mocy projektowanego art. 296 a zakład ubezpieczeń będzie występował po stronie podejrzanego lub oskarżonego jako „solidarny sprawca” zobowiązany postanowieniem do zapłaty zaliczki na rzecz bezpośrednio pokrzywdzonego.

Należy także zaznaczyć, że przedłożony do zaopiniowania projekt ustawy w nierówny sposób traktuje poszkodowanych, poprzez wzmocnienie w toku postępowania karnego pozycji i zakresu uprawnień przysługujących osobom pokrzywdzonym przestępstwem z art. 173, 177 i 355 Kk. Zasadnym jest zatem rozważenie czy dodatkowe ustawowe wzmocnienie pozycji pokrzywdzonych wskutek wypadków komunikacyjnych nie narusza art. 32 Konstytucji

stanowiącego, że wszyscy są równi wobec prawa. W orzecznictwie przyjmuje się, że „*Od zasady równości Konstytucja RP nie zna żadnych odstępstw i wyjątków.*” (SN z 5.5.2010, sygn. akt IPK 201/09).

Wydaje się, że na gruncie opiniowanej regulacji nie zachodzi żadne uzasadnienie dla odmiennego potraktowania i różnicowania, w toku postępowania karnego, pozycji osób poszkodowanych w następstwie wypadku komunikacyjnego od pozycji osób, które doznały szkód na osobie w związku z posiadaniem gospodarstwa rolnego, w następstwie błędu medycznego etc. Należy zwrócić uwagę, że sytuacja osób poszkodowanych w wypadkach komunikacyjnych jest i tak wzmocniona (w porównaniu do innych, ww. przypadków) poprzez przyjęcie jako reguły odpowiedzialności na zasadzie ryzyka, rozkład ciężaru dowodu, powołanie UFG, jako gwaranta zaspokojenia roszczeń w sytuacji braku ubezpieczenia, czy nieustalenia sprawcy wypadku.

Teza podana w uzasadnieniu do projektu ustawy, że ubezpieczyciele uzależniają rozstrzygnięcie od uzyskania prawomocnego zakończenia postępowania karnego, nie znajduje wystarczającego oparcia w praktyce – są to bowiem wyjątkowe przypadki. Ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych wskazuje jednoznacznie, w jakich przypadkach ubezpieczyciel może wydłużyć postępowanie likwidacyjne. Dotyczy to wyłącznie takich sytuacji, gdy ustalenie odpowiedzialności, czy wysokości odszkodowania uzależnione jest od toczącego się postępowania karnego lub cywilnego. Naruszenie terminów wypłaty odszkodowania jest podstawą do wszczęcia przez KNF postępowania wobec ubezpieczyciela oraz w konsekwencji prowadzi do nałożenia na ubezpieczyciela kary. Inne wytlumaczenie takiej sytuacji jest krzywdzące dla zakładów ubezpieczeń.

Jednocześnie odnosząc się do konkretnych przepisów projektu ww. ustawy pragniemy zauważyć, co następuje:

1. Art. 296a w zaprojektowanym kształcie narusza konstytucyjną zasadę domniemania niewinności oraz jedną z naczelných zasad postępowania karnego tj. zasadę kontrydiktoryjności.

Zgodnie z art. 42 ust 3 Konstytucji „Kaźdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu”, natomiast w przedmiotowym projekcie ustawy uprawnienie o wystąpieniu z wnioskiem do sądu lub prokuratora przysługuje pokrzywdzonemu jeżeli zebrane w sprawie karnej dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że dana osoba popełniła przestępstwo określone w art. 173, 177 lub art. 355 Kodeksu karnego. Należy przy tym podkreślić, iż przyjęcie na etapie postępowania przygotowawczego, bądź postępowania sądowego tego swoistego "domniemania winy" stoi w rażącej sprzeczności z zasadą wyrażoną w ww. art. 42 Konstytucji.

Należy także zwrócić uwagę, że w przygotowanym projekcie ustawy rola zakładu ubezpieczeń ogranicza się do oszacowania wysokości szkody ze wskazaniem sposobu jej wyliczenia oraz przedstawienia dokumentacji dotyczącej umowy. Tym samym zakład ubezpieczeń zostaje pozbawiony możliwości przedstawienia swojego

stanowiska zarówno co zasadności wniosku złożonego przez pokrzywdzonego, jak i wysokości roszczeń.

2. Projekt określa zbyt szeroki katalog przestępstw, za popełnienie których możliwe jest nałożenie na zakład ubezpieczeń obowiązku wypłaty zaliczki. Jeżeli wołą ustawodawcy będzie wprowadzenie tej instytucji, celowym wydaje się wskazanie przestępstw określonych w art. 173 § 3, art. 177 § 2 i art. 355 § 2 Kk oraz ograniczenie zakresu doznanych obrażeń do ciężkiego uszczerbku na zdrowiu określonego w art. 156 § 1 Kk. Pozostawienie dotychczasowej propozycji może skutkować masowym wpływem wniosków o wypłatę zaliczki, nawet od osób, które w lekkim stopniu ucierpiały w wyniku wypadku.
3. Kolejną istotną kwestią jest zakres podmiotowy ustawy - w postanowieniu o zabezpieczeniu roszczeń z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych nakłada się obowiązek wypłaty zaliczki na rzecz pokrzywdzonego, przy czym wątpliwości budzi to, czy chodzi o osobę bezpośrednio poszkodowaną (w rozumieniu prawa cywilnego), czy też np. osoby najbliższe. Art. 296a §2 kpk stanowi, że świadczenia pieniężne mają na celu udzielenie pokrzywdzonemu niezbędnej pomocy, w szczególności związanej z (...) kosztami niezbędnego utrzymania pokrzywdzonego i jego rodziny. W przypadku szkody osobowej polegającej na uszkodzeniu ciała lub wywołaniu rozstroju zdrowia legitymacja czynna do dochodzenia roszczeń z tego tytułu przysługuje wyłącznie poszkodowanemu (a więc osobie, która w następstwie czynu niedozwolonego doznała szkody na osobie). Projektowany przepis może jednak sugerować, że legitymacja do dochodzenia określonych roszczeń (w zależności od potrzeb wynikających z niezbędnego utrzymania) przysługuje także osobom pozostającym na utrzymaniu poszkodowanego, co wykracza już poza obowiązek ubezpieczyciela do naprawienia szkody na gruncie obecnie obowiązujących przepisów.
4. Opiniowany projekt w dalszym ciągu nie precyzuje jaki jest zakres przedmiotowy pojęcia „zaliczka na poczet odszkodowania – jednorazowego świadczenia pieniężnego lub świadczeń pieniężnych okresowych”, np. poprzez wskazanie konkretnych przepisów będących podstawą dochodzenia roszczeń w związku ze szkodą na osobie, bądź też wskazanie konkretnych roszczeń. Takie doprecyzowanie ma istotne znaczenie z punktu widzenia interesu ubezpieczyciela, który wypłaca określone środki pieniężne i zobowiązany jest do uzasadnienia swojej decyzji. W przypadku niedookreślenia tego zakresu, przy ostatecznym rozliczeniu poszczególnych roszczeń wniesionych przez poszkodowanego nie będzie możliwe precyzyjne wskazanie wysokości kwot przyznanych z konkretnych tytułów, np. na poczet kosztów leczenia została już wypłacona kwota X, a na poczet zadośćuczynienia kwota Y. Doprecyzowanie to jest tym bardziej istotne, iż w przedstawionym projekcie wprowadza się również zaliczkę na poczet odszkodowania w postaci świadczenia okresowego, przez co należy rozumieć np. jako zobowiązanie ubezpieczyciela do wypłaty renty.

Inną kwestią jest zakres roszczeń przysługujących w związku ze szkodą na osobie, które to roszczenia powinny zostać objęte przedmiotową regulacją. Koniecznym jest określenie czy wszystkie, czy wybrane, a jeśli wybrane to które mając na uwadze cel wprowadzanej instytucji (tj. zabezpieczenie niezbędnych potrzeb pokrzywdzonego). Powyższe powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w treści projektu.

5. W art. 296a §1 Kpk czytamy: „ (...) może do czasu prawomocnego zakończenia postępowania (...) – zapis jest nieprecyzyjny i może wywołać wątpliwości interpretacyjne. Czy należy go interpretować w ten sposób, że zaliczka (proponujemy: kwota bezsporna) jest wypłacana tylko raz (w ciągu całego postępowania karnego, tj. przygotowawczego i sądowego, aż do uprawomocnienia się wyroku) i ma zabezpieczyć sytuację pokrzywdzonego na okres nie dłuższy niż do czasu prawomocnego zakończenia postępowania? Jest to tym istotniejsze, iż zgodnie z art. 296 d in fine „Zażalenie na postanowienie wydane przez sąd odwoławczy rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie”, a zgodnie z uzasadnieniem projektu proponowana zmiana nie wyklucza złożenia wniosku o zabezpieczenie roszczeń także na etapie postępowania przed sądem II instancji.
6. W §5 art. 296a Kpk nadanie prawomocnemu postanowieniu o obowiązku wypłaty zaliczki tytułu wykonawczego bez konieczności opatrywania go klauzulą wykonalności może narazić zakład ubezpieczeń na egzekucję komorniczą także w przypadku, gdy z niezależnych od siebie przyczyn zakład ubezpieczeń nie otrzyma tego postanowienia i nie wypłaci zaliczki.
7. W §6 art. 296a Kpk brak jest doprecyzowania, kto ma obowiązek pouczyć pokrzywdzonego o prawie do wystąpienia z wnioskiem.

W przypadku, gdyby projekt w przedstawionym kształcie miałby zostać poddany procesowi legislacyjnemu Polska Izba Ubezpieczeń, rozumiejąc ideę niesienia pomocy pokrzywdzonym, w tym poprzez szybkie zapewnienie pokrzywdzonemu, środków niezbędnych na pokrycie kosztów leczenia lub rehabilitacji, wnioskuje o uwzględnienie w toku dalszych prac przedstawionych powyżej uwag oraz o wprowadzenie do ustawy następujących rozwiązań:

- Wyłączenie możliwości przyznania zaliczki na poczet odszkodowania w przypadku, gdy leczenie, rehabilitacja pokrzywdzonego realizowane jest w trybie bezgotówkowego rozliczenia pomiędzy zakładem ubezpieczeń, a placówką medyczną świadczącą tego typu usługi.
- Przyznanie wyłącznie sądom prawa do nałożenia obowiązku wypłaty zaliczki lub co najmniej przyznanie zakładowi ubezpieczeń prawa do złożenia zażalenia do sądu na postanowienie prokuratora w tej sprawie.
- Przyjęcie jednoznacznych uregulowań zapewniających zwrot na rzecz zakładów ubezpieczeń kwot wypłaconych zaliczek w sytuacji, gdy w wyniku postępowania karnego zostanie ustalone, iż zakład ubezpieczeń wolny jest od odpowiedzialności za szkodę bądź gdy odpowiedzialność ta jest ograniczona, np. w związku z przyczynieniem się pokrzywdzonego do szkody. Mając na uwadze przytoczone

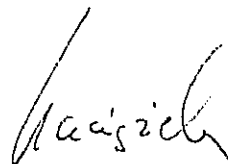
powyżej argumenty, w naszej ocenie zasadnym jest, aby Skarb Państwa przyjął na siebie zobowiązanie zwrotu nienależnie wypłaconych na mocy decyzji sądu karnego zaliczek w przypadku, gdy egzekucja z majątku osoby zobowiązanej do zwrotu okaże się bezskuteczna.

- Określenie maksymalnej kwoty zaliczki na poczet odszkodowania w wysokości 5.000 PLN. Celem przyznania zaliczki na poczet odszkodowania jest zaspokojenie przez pokrzywdzonego najpilniejszych potrzeb związanych z leczeniem lub rehabilitacją. Zdefiniowanie wysokości kwoty tej zaliczki, pozwoli na zaspokojenie w/w potrzeb, a jednocześnie ograniczy przypadki, w których uznaniowość określania tej kwoty sprawi, iż będą one rażąco niskie bądź nadmiernie wygórowane. Należy podkreślić, iż określenie górnej granicy zaliczki niezwykle istotne będzie w sytuacji, gdy koniecznym okaże się zwrot tej zaliczki. Takie kwotowe ograniczenie wysokości zostało wprowadzone np. w ustawie z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw (Dz.U. Nr 169, poz. 1415 z późn.zm.).
- Określenie, że wniosek podlega odrzuceniu, jeśli ubezpieczyciel wypłacił bezsporną kwotę odszkodowania.

Brak wprowadzenia powyższych zapisów doprowadzi do powstania nowych ryzyk operacyjnych, które zakład ubezpieczeń zobowiązany będzie uwzględnić w prowadzeniu swojej działalności, a co za tym idzie do utrzymania odpowiedniego poziomu kapitałowego (podwyższonego) umożliwiającego pokrycie nowopowstałych zobowiązań, a to może spowodować wzrost składek ubezpieczeniowych.

Mając na względzie powyższe stanowisko, Polska Izba Ubezpieczeń nie aprobuje projektu ww. ustawy, uznając że proponowana instytucja ma charakter jednoznacznie cywilnoprawny, zaś przepisy procedury cywilnej przewidują już obecnie możliwość zabezpieczenia roszczeń, których dotyczy proponowany projekt ustawy.

Jednocześnie, w załączeniu, pragniemy przesłać opinię dotyczącą przedmiotowego projektu ustawy sporządzoną przez prof. zw. dr hab. Eugeniusza Kowalewskiego Kierownika Zakładu Prawa Ubezpieczeniowego UMK w Toruniu w konsultacji z prof. zw. dr hab. Andrzejem Markiem, Kierownikiem katedry Prawa Karnego i Kryminologii UMK w Toruniu.

Wiceprezes Zarządu
Polskiej Izby Ubezpieczeń

Prof. zw. dr hab. Eugeniusz Kowalewski
Kierownik Zakładu Prawa Ubezpieczeniowego
UMK w Toruniu
Konsultacja: Prof. zw. dr hab. Andrzej Marek
Kierownik Katedry Prawa Karnego i Kryminologii
UMK w Toruniu

Toruń, dn. 30.05. 2011 r.

OPINIA

dotycząca senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy -
Kodeks postępowania karnego (druk senacki nr 1182)

I. "Ratio legis" opiniowanego projektu

Celem opiniowanego projektu jest nowelizacja Kodeksu postępowania karnego (zwanego dalej „kpk”), polegająca na dodaniu do tegoż kodeksu nowego rozdziału 32.a w brzmieniu: "Zabezpieczenie roszczeń z tytułu ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych" (art. 296.a -296.e). Projektowane przepisy mają na celu rozszerzenie uprawnień pokrzywdzonego przestępstwem katastrofy komunikacyjnej i wypadku komunikacyjnego (określonych w art.173, 177 oraz art. 355 Kodeksu karnego (zwanego dalej „kk”) Nowa regulacja odnosi się jedynie do tych pokrzywdzonych, którzy doznali szkody na osobie w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu albo naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia, określonych w przepisie art.157 § kk. W interesie tych pokrzywdzonych proponuje się wprowadzenie instytucji - nieznanej dotąd polskim procedurom karnym - "zabezpieczenia nowacyjnego" polegającego na zabezpieczeniu roszczeń odszkodowawczych ofiar katastrof i wypadków komunikacyjnych. O zabezpieczeniu nowacyjnym orzekać ma w formie postanowienia sąd karny (na wniosek prokuratora, pokrzywdzonego lub osoby dla niego najbliższej), a w toku postępowania przygotowawczego - prokurator. W uzasadnieniu projektu podkreśla się, że nowa regulacja jest niezbędna albowiem zakłady ubezpieczeń –zobowiązane do wypłaty odszkodowania z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów – p r z e d ł u ż a j ą likwidację szkód, „powołując się na konieczność oczekiwania na prawomocne rozstrzygnięcie kwestii odpowiedzialności za szkodę osoby, na rzecz której zawarto umowę

OC, jako okoliczność warunkującą wypłatę odszkodowania" (zob. uzasadnienie projektu ustawy, druk 1182,s. 2).

II. Uwagi krytyczne do projektu - fundamentalne zastrzeżenia prawne

1. ASPEKT NIEKONSTYTUCYJNOŚCI

Projekt przyznaje sądom karnym (a także prokuratorom) prerogatywy, do których nie są konstytucyjnie uprawnione ani należycie przygotowane. Upoważnia bowiem te organy do orzekania o fakcie popełnienia przestępstw komunikacyjnych, skutkującym obowiązkiem odszkodowawczym na rzecz pokrzywdzonego jedynie na podstawie „d u ż e g o p r a w d o p o d o b i e ń s t w a” popełnienia przestępstwa określonego w art. 172, 177 1ub 355 kk.. Przypisanie sprawcy wypadku odpowiedzialności karnej (a także cywilnej odpowiedzialności odszkodowawczej) w oparciu o kryterium „dużego prawdopodobieństwa” (zob. proponowany art. 296.a) jest - zdaniem prof. dr hab. Andrzeja Marka – niezgodne z fundamentalnymi zasadami prawa karnego i zasadami procedury karnej.

2. WYPOSAŻENIE PROKURATORA W KOMPETENCJE KOGNICYJNE

O ile można byloby ewentualnie bronić rozwiązania, polegającego na tym, że o zabezpieczeniu nowacyjnym orzekać może sąd karny w trakcie toczącego się postępowania karnego, o tyle przyznanie takiej kompetencji p r o k u r a t o r o w i (i to już na etapie postępowania przygotowawczego) jest sprzeczne z aksjologią ustalania odpowiedzialności (karnej oraz cywilnej) i wydaje się nie do pogodzenia z zasadami demokratycznego państwa prawnego (pogląd prof. dra hab. Andrzeja Marka). W Rzeczypospolitej Polskiej obowiązuje od niedawna ustrojowy r o z d z i a ł Sądów i Prokuratury. Dotyczy to także kompetencji w dziedzinie procesu karnego. W nowym stanie ustrojowym, Prokuratura nie ma (i mieć nie powinna) uprawnień kognicyjnych takich samych jak niezależne sądy. Przyznanie zatem prokuratorom uprawnienia w zakresie wydawania p o s t a n o w i e ń o zabezpieczeniach nowacyjnych (i to już na etapie postępowań przygotowawczych), godzi w te rozwiązania ustrojowe, "zrównując niejako" prerogatywy kognicyjne prokuratora z prerogatywami niezależnych sądów karnych.

3. POSTANOWIENIE O ZABEZPIECZENIU TYTUŁEM WYKONAWCZYM

Postanowienie o tzw. zabezpieczeniu nowacyjnym ma stanowić tytuł wykonawczy bez potrzeby zaopatrywania go w klauzulę wykonalności (zob. proponowany art.296.a § 5 projektu). Rozwiązanie to budzi istotne zastrzeżenia zwłaszcza wtedy, gdy postanowienie takie będzie wydane przez p r o k u r a t o r a i to już we wstępnym etapie karnego postępowania przygotowawczego. Będzie to bowiem oznaczało p o z b a w i e n i e zobowiązanego (tu - zakład ubezpieczeń) możliwości obrony w postępowaniu przeciwegzekucyjnym. Rozwiązanie takie - niespotykane w systemach europejskich - stanowić może dla prokuratorów „swoistą pokusę” przesądzania cywilnej odpowiedzialności za szkodę i to zanim odpowiedzialność taka zostanie udowodniona zgodnie z regułami prawa cywilnego (zob. art.436 k.c.).

4. NIERÓWNE TRAKTOWANIE POKRZYWDZONYCH (OFIAR PRZESTĘPSTW)

O ile można zgodzić się, że ofiary wypadków drogowych wymagają efektywnej i optymalnej ochrony prawnej, zwłaszcza jeżeli doznały one poważnych szkód na osobie, o tyle trudno na płaszczyźnie dogmatycznej, legislacyjnej, a także aksjologicznej bronić poglądu, że ma to dotyczyć w y ł ą c z n i e ofiar wypadków komunikacyjnych (i to w dodatku tylko ich trzech form stadialnych określonych w art. 173, 177 oraz 355 kk.). Dlaczego ofiary innych wypadków skutkujących poważnymi szkodami na osobie np. medycznych, wypadków powodowanych przez ubezpieczonych rolników, wypadków pracowniczych itp.) nie mają korzystać z owego szczególnego środka kodeksowego, jakim ma być proponowane "zabezpieczenie nowacyjne" ?

W tym aspekcie, proponowana nowelizacja kodeksu postępowania karnego nie realizuje - i to nie bardzo wiadomo dlaczego - zasady równego traktowania wszystkich poszkodowanych!

5. POTENCJALNA KORUPCJOGENNOŚĆ ROZWIĄZAŃ

Wyposażenie sądów karnych oraz prokuratorów w kompetencje wydawania postanowień o zabezpieczeniach nowacyjnych (i tu już we wstępnej fazie postępowań karnych, kiedy fakt popełnienia przez sprawcę czynu zabronionego nie został jeszcze udowodniony), może stanowić pole ewentualnych nadużyć. Oczywiście, w przypadku postanowień wydawanych przez sądy karne, niebezpieczeństwo to jest bez porównania mniejsze. Jeśli jednak chodzi o postanowienia wydawane przez prokuratorów, nie mających przecież dostatecznego materialnego i dowodowego rozeznania w kwestii cywilnoprawnej odpowiedzialności sprawcy wypadku komunikacyjnego (a co za tym idzie także zakładu ubezpieczeń OC), tego rodzaju prerogatywa może okazać się zbyt daleko idąca, a w skrajnych przypadkach - korupcjogenna. Trzeba bowiem pamiętać, że w praktyce wnioski o zabezpieczenia nowacyjne na rzecz ofiar wypadków komunikacyjnych będą składać „wytrawni” adwokaci

oraz tzw. kancelarie odszkodowawcze, które nie zawsze kierują się wystarczająco wysokimi standardami zawodowymi i etycznymi.

III. Konkluzje

1. Opiniowany projekt senackiej ustawy o zmianie ustawy-Kodeks postępowania karnego (ujęty w druku nr 1182) wywołuje liczne zastrzeżenia i uwagi krytyczne. Niektóre z nich mają charakter fundamentalny. Istnieje nawet obawa, iż proponowana zmiana kodeksowa posiada - przynajmniej w jej fragmentach - cechy niekonstytucyjności.

2. Istnieje potrzeba (a nawet konieczność) oceny powyższego projektu przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości, kierowanej przez prof. dra hab. Andrzeja Zolla.

Eugeniusz Kowalewski